

# MUHASEBE POLİTİKASI SEÇİMİ: POZİTİF MUHASEBE TEORİSİ VE EKONOMİK BELİRLEYİCİLER - AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

Hikmet ULUSAN\*  
İbrahim DOĞAN\*\*

## Öz

Muhasebe politikaları, işletmelerin finansal sonuçları ve performansı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu yüzden, muhasebe bilgi kullanıcılarının, işletmelerin muhasebe politikası seçimini hangi faktörlerin belirlediğini bilmesi gerekir. Bu çalışmanın amacı, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'na kayıtlı halka açık şirketlerin 2005 yılı yıllık raporlarında yer alan 3 önemli muhasebe yöntemi ile ilgili açıklamalarını inceleyerek işletmelerin muhasebe politikası seçimini etkileyen ekonomik belirleyiciler hakkında delil sağlamaktır. Watts ve Zimmerman, işletme yönetiminin muhasebe politikası seçim davranışlarını açıklamak için üç hipotez ileri sürmüştür. Bunlar; borç / öz kaynaklar, büyüklük ve ikramiye ödeme planı hipotezleridir. Birçok ampirik çalışma, bu üç hipotezi doğrulamaktadır. Bununla birlikte, bu ampirik çalışmada, çoklu lojistik regresyon analizi sonuçları kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planı gibi ekonomik belirleyicilerin İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'na kayıtlı halka açık şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimini açıklamadığını göstermektedir.

**Anahtar Sözcükler:** Muhasebe politikası seçimi, pozitif muhasebe teorisi, ekonomik belirleyiciler.

## Abstract

### Accounting Policy Choice: Positive Accounting Theory and Economic Determinants – An Empirical Study

Accounting policies has a great impact on financial results and performance of companies. Therefore, the users of accounting information must know which factors determine companies' accounting policy choices. The aim of this study is

---

\*Yrd.Doç.Dr., Bozok Üniversitesi, İşletme Bölümü, 66100, YOZGAT, hulusan@erciyes.edu.tr

\*\*Arş.Gör., Bozok Üniversitesi, İktisat Bölümü, 66100, YOZGAT, ibrahimdogan@erciyes.edu.tr

to provide evidence for the economic determinants that may affect company's accounting policy choices by examining three key accounting method disclosures in the 2005 annual reports of the publicly-held companies listed on the Istanbul Stock Exchange. Watts and Zimmerman proposed three hypotheses to explain the actions of management's accounting policy choices; the debt-equity hypothesis, the size hypothesis, and the bonus plan hypothesis. The most of empirical study confirmed the debt-equity hypothesis, the size hypothesis and the bonus plan hypothesis. However, in this empirical study, the results of multiple logistic regression analysis show that the economic determinants such as company's leverage ratio, company's size and bonus plan don't explain the management's income increasing (decreasing) accounting policy choice at publicly-held companies listed on the Istanbul Stock Exchange.

**Keywords:** Accounting policy choice, positive accounting theory, economic determinants.

## GİRİŞ

Çeşitli muhasebe alanlarında, alternatif muhasebeleştirme yöntemleri bulunmaktadır. Bir kararı temsil eden muhasebe politikaları, alternatif muhasebeleştirme yöntemleri arasından birinin seçimini zorunlu kılar. Dolayısıyla, farklı muhasebe politikalarının belirlenmesi, aynı olayların farklı şekillerde raporlanmasına yol açabilir. Bu da, aynı işle uğraşan ve aynı nitelikteki işletmelerin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarının birbirlerinden çok farklı olmasına neden olabilir. Bu nedenle, finansal tablolarda yer alan tutarlar, muhasebe politikalarının bir fonksiyonu olmaktadır. Finansal tablo kullanıcıları, muhasebe politikalarını bilmeden işletmelerin finansal durumu ve faaliyet sonuçları hakkında doğru değerlendirmeler yapamazlar.

İşletme finansmanı ve muhasebe konusundaki çalışmaların önemli bir bölümü, işletme yöneticilerinin borç, kâr payı, ücretlendirme ve muhasebe politikaları gibi konularda işletme politikası seçimi ile ilgili davranışlarının araştırılması üzerine odaklanmıştır. Özellikle de muhasebe politikası seçimi, bazı araştırmaların ilgi odağı olmuştur (Gul, 2001: 475-476). Muhasebe politikası seçimi ile ilgili araştırmalar, 1960'lı yıllardan itibaren yapılmaya başlamıştır (Fields, Lys ve Vincent, 2001: 256). Ancak, finansal raporlama amaçları açısından muhasebe politikası seçimi, Watts ve Zimmerman'ın (1978) "Muhasebe Standartlarının Belirlenmesi İle İlgili Pozitif Teoriye Doğru" başlıklı çalışmasından bu yana araştırma konusu olmuştur (Cullinan, 1999: 597). Uluslararası literatürde, muhasebe yöntemi ve dolayısıyla muhasebe politikası seçimi ile muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri konusunda, gerek teorik gerekse uygulamalı çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların büyük bir çoğunluğu tek bir ülkede muhasebe politikası seçimi

üzerine yoğunlaşırken, çok az sayıda çalışma sınır ötesi alanda işletmelerin muhasebe politikası seçimini araştırmıştır (Astami ve Tower, 2006: 2).

Muhasebe politikası seçimi konusunda yakın zamanlarda Astami ve Tower tarafından bir çalışma yapılmıştır. Astami ve Tower (2006) Asya Pasifik Bölgesi'ndeki Avustralya, Hong Kong, Endonezya, Malezya ve Singapur ülkelerinde borsaya kayıtlı 442 şirketin 2000 ve 2001 yıllarına ait yıllık raporlarında açıklanan 4 farklı konudaki (stok değerlendirme, amortisman hesaplama, maddi duran varlıkları değerlendirme, şerefiye itfa süresi) muhasebe politikası seçiminin bileşik etkisini inceleyerek muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinin işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklayıp açıklamadığını araştırmıştır. Astami ve Tower kaldıraç oranı, sahiplik yoğunlaşması ve yatırım fırsatları seti ekonomik belirleyicilerinin işletme yönetiminin muhasebe politikası seçimi eğiliminin önemli açıklayıcıları olduğu; işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planının ise olmadığı sonucuna varmıştır. Daha düşük kaldıraç oranı, daha az sahiplik yoğunlaşması ve daha büyük yatırım fırsatları setine sahip işletme yöneticileri gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçmektedir. Muhasebe politikası seçimi konusunda yakın zamanlarda yapılan bir diğer çalışma ise, Missonier-Piera tarafından yapılan çalışmadır. Missonier-Piera (2004) İsviçre'de borsaya kayıtlı şirketlerin finansal kiralama, varlık yeniden değerlendirme, şerefiye, araştırma ve geliştirme giderleri, emeklilik yükümlülükleri, menkul kıymetler, stok değerlendirme, finansman giderleri ve ertelenmiş vergiler ile ilgili muhasebe politikası seçimlerini inceleyerek çoklu muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri üzerine bir çalışma yapmıştır. Missonier-Piera borç sözleşmelerine sınırlayıcı taahhütlerin konulduğu banka ve özel sektör borçları, özel amaçlı yatırımlar, sahiplik yoğunlaşması ve bir politik maliyet unsuru olan iş gücü ekonomik belirleyicilerinin işletme yönetiminin muhasebe politikası seçimini açıkladığı; kaldıraç oranı, kısa vadeli borçların toplam borçlara oranı ve yatırım fırsatları seti ekonomik belirleyicilerinin ise açıklamadığı sonucuna varmıştır. Daha çok banka ve özel sektör borcu, daha fazla özel amaçlı yatırımları, daha az sahiplik yoğunlaşması olan işletme yöneticileri gelir artırıcı muhasebe politikalarını ve daha çok ücret baskısı altında olan işletme yöneticileri ise gelir azaltıcı muhasebe politikalarını seçmektedir.

Yukarıdaki çalışmalarda, işletme yönetiminin birden fazla konudaki muhasebe politikası seçimleri incelenerek çoklu muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri araştırılmıştır. Muhasebe literatüründe, tek bir konudaki muhasebe politikası esas alınarak muhasebe politikası seçiminin belirleyicilerini araştıran çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalara örnek olarak, Gul ve Cullinan tarafından yapılan çalışmalar verilebilir. Gul (2001), Amerika Birleşik Devletleri'nde faaliyet gösteren 1977 – 1981 yılları arasında temel stok değerlendirme yöntemi olarak LIFO (Last In First Out, Son Giren İlk

Çıkar) ya da FIFO (First In First Out, İlk Giren İlk Çıkar)'u kullanan halka açık şirketlerde serbest nakit akımı (net şimdiki değer projelerine yatırım yapıldıktan sonra geriye kalan fazla nakit tutarı) ve işletme yönetiminin stok değerlendirme muhasebe politikası seçimi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Gul, serbest nakit akımı az işletme yöneticilerinin gelir artırıcı bir yöntem olan FIFO stok değerlendirme muhasebe politikasını seçtikleri görüşünü doğrular. Fazla serbest nakit akımı ve aynı zamanda yüksek borcu olan işletme yöneticilerinin, fazla serbest nakit akımı ve düşük borcu olan işletme yöneticilerine göre FIFO stok değerlendirme yöntemini seçme olasılığı ise daha düşük olmaktadır. Cullinan (1999) ise, Kanada'da faaliyet gösteren kamu şirketlerinin amortisman hesaplama muhasebe politikası seçimlerini inceleyerek gelir artırıcı muhasebe politikası seçim kararları ile uluslararası ticari faaliyetleri arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Cullinan, uluslararası ticaret yapan işletmelerin yapmayanlara ve ithalat yapan işletmelerin de ithalat yapmayanlara göre gelir artırıcı muhasebe politikasını seçme olasılığının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada elde edilen bir diğer sonuç ise, ihracat yapan ve yapmayan işletmeler arasında böyle bir ilişkinin olmadığıdır.

Türkiye'de, işletmelerin muhasebe politikası seçimi ve muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri konusunda pek çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmada, işletmelerin muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinden kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planının İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)'na kayıtlı halka açık şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimini açıklayıp açıklamadığı araştırılmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, bu çalışma şu şekilde organize edilmiştir. Öncelikle, muhasebe politikası ve muhasebe politikası seçiminden kısaca bahsedilmiştir. Daha sonra ise, Pozitif Muhasebe Teorisi ve muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri irdelenmiştir. Son olarak da, muhasebe politikası seçiminin üç önemli ekonomik belirleyicisi olan kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planının İMKB'na kayıtlı halka açık şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimini açıklayıp açıklamadığı konusunda yapılan ampirik bir çalışma ve bu çalışmanın sonuçlarından bahsedilmiştir.

## **1. MUHASEBE POLİTİKASI VE MUHASEBE POLİTİKASI SEÇİMİ**

Temel kavramlar, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, standartlar ve teamüller muhasebe teorisini oluşturmaktadır. Teoriyi oluşturan bu öğeler içinde muhasebe uygulamalarına yön veren ilkeler, varsayımlar, kurallar, hipotezler ve yöntemler bulunmaktadır. Teori içinde yer alan alternatif

uygulamalardan işletmeler tarafından seçilenler, işletmelerin muhasebe politikasını oluşturur (Karapınar, 2000: 14). Muhasebe politikası, Uluslararası Muhasebe Standartları/Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (International Accounting Standards/International Financial Reporting Standards, IAS/IFRS)'ndan 8 nolu "Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar" standardı ve bu standart ile uyumlu olan Sermaye Piyasası Kurulu Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: XI, No: 25)'in "Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar"ı ele alan 19. kısmı ile Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS)'ndan 8 nolu "Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar" standardında "finansal tabloların hazırlanmasında ve sunulmasında işletmeler tarafından kullanılan belirli ilkeler, esaslar, gelenekler, kurallar ve uygulamalardır" biçiminde tanımlanmıştır (IAS-8: Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors, par. 5; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: XI, No: 25), mad. 466; TMS-8: Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar, par. 5).

Yukarıda adı geçen tebliğ ve standartlarda muhasebe politikası tanımlanmakla birlikte, muhasebe politikası seçiminin tanımı yapılmamıştır. Fields, Lys ve Vincent (2001: 256) muhasebe politikası seçimini "amacı sadece genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile uyumlu olarak hazırlanan finansal tablolardaki değil aynı zamanda vergi gelirleri ve yasal belgeler de dahil belirli bir usuldeki muhasebe sistemi çıktısını etkilemek olan bir karar" olarak tanımlamıştır. Fields, Lys ve Vincent tarafından yapılan bu tanım oldukça geniş kapsamlı bir tanımdır (Francis, 2001: 310). Çünkü, bu tanım, muhasebe politikası seçiminin sadece finansal tablolar üzerine etkisini değil aynı zamanda vergi gelirleri ve yasal belgeler üzerine olan etkisini de dikkate almaktadır. Bu tanıma göre, muhasebe politikası seçimi yoluyla istenildiği şekilde finansal tablolar ve yasal belgeler düzenlenebilir ve istenildiği gibi vergiye tabi gelir hesaplanabilir. Dolayısıyla, muhasebe politikası seçimi ve muhasebe politikalarında yapılan değişiklikler, finansal tablo kullanıcıları açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle, yukarıda adı geçen tebliğ ve standartların her birinde muhasebe politikası seçimi, muhasebe politikalarında değişiklik yapılması ile bu değişikliklerin nasıl uygulanacağı ve açıklanacağına yönelik kriterler ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu tebliğ ve standartlara ilaveten Türkiye'de en geniş uygulama alanına sahip Maliye Bakanlığı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No: 1'de de, hem muhasebe politikasının hem de muhasebe politikası seçiminin tanımı yapılmamıştır. Bununla birlikte, bu tebliğde, muhasebe politikası seçimi ve muhasebe politikalarının açıklanması konusunda kısa da olsa öz bir bilgi yer almaktadır.

## 2. POZİTİF MUHASEBE TEORİSİ

İşletme ve işletme ile ilgili taraflar arasındaki ilişkiyi belirleyen pek çok iş sözleşmesi, doğrudan ya da dolaylı bir şekilde muhasebe bilgilerine göre yapılmaktadır. Finansal tablolara etkisi nedeniyle muhasebe politikası seçimi, işletme ile ilgili taraflarca alınan kararları etkiler. Bu olası etkinin muhasebe politikası seçiminde belirleyici olup olmayacağı sorusu ise, yöneticilerin muhasebe politikası seçiminin altında yatan nedenlerin araştırılmasına sebep olmuştur (Missonier-Piera, 2004: 121). Muhasebe politikası seçiminin belirleyicileri konusundaki çalışmalarda, işletmelerin kararlarını bu konudaki üç önemli yaklaşımdan birine ya da daha fazlasına göre verdikleri örneklerle ispatlanmıştır. Bu yaklaşımlar; Verimli Arabulma Yaklaşımı, Nakit Akımı Yaklaşımı ve Faydacı Davranış Yaklaşımı'dır (Holthausen, 1990: 207). Bu yaklaşımlar; sırasıyla Verimli Arabulma Teorisi, Bilgi Sağlama Üstünlüğü Teorisi ve Kazanç Yönetimi Teorisi olarak da ifade edilmektedir (Ball ve Smith, 1992'den Hand ve Skantz, 1998: 176).

Temel amacı işletmelerde muhasebe politikası seçiminin belirleyicileri hakkında hipotezler geliştirmek ve bu hipotezlerin geçerliliğini ampirik olarak test etmek (Zinkeviciene ve Rudzioniene, 2005: 25) olan Watts ve Zimmerman'ın Pozitif Muhasebe Teorisi, işletme yönetiminin muhasebe politikası seçimini büyük ölçüde vekalet teorisi ve arabulma maliyetlerine göre açıklamaya çalışmaktadır (Dhaliwal, Heninger ve Hughes II, 1999: 152). Watts ve Zimmerman'ın Verimli Arabulma Yaklaşımı, muhasebe politikalarının işletme ile ilgili çeşitli taraflar (yöneticiler, işletme sahipleri ve işletmeye borç verenler gibi) arasında arabulma maliyetlerini asgariye indirmek amacıyla seçileceğini ima eder (Holthausen, 1990: 207). Arabulma maliyetleri, işletme ile ilgili taraflar arasındaki çıkar çatışması nedeniyle ortaya çıkan maliyetlerdir (Morris, 1987: 47-48'den Karapınar, 2000: 19). Bu yaklaşımda, işletme yönetiminin muhasebe politikalarını seçerken, ilgili tarafların çıkarlarının optimum düzeyde olmasını sağlayacak şekilde muhasebe politikalarını seçeceği kabul edilmektedir. Taraflar arasındaki çıkarların optimum düzeyi ise, işletme değerinin en yüksek düzeye çıkarılmasıyla sonuçlanacaktır (Holthausen, 1990: 207). Bu yaklaşımda araştırmacılar, işletme yönetiminin muhasebe politikası seçimini açıklayan ve tahmin eden hipotezler geliştirmişlerdir (Emanuel, Wong ve Wong, 2003: 151).

Pozitif Muhasebe Teorisi, 1970'li yılların ortalarında geliştirilmiştir (Melis, 2005: 4). Bu teori, muhasebe politikalarında değişiklik durumunda işletme yönetiminin davranışının ne olacağı ile ilgili bazı tahminler yapar (Iatridis ve Joseph, 2005: 764). Pozitif Muhasebe Teorisi, halen kullanılmakta olan muhasebe uygulamalarını açıklar ve gözlemlenen uygulamalardan genel kural ve ilkeler ortaya çıkarmaya çalışır (Akdoğan ve Aydın, 1987: 129). Watts

ve Zimmerman'ın yukarıda adı geçen çalışması, Pozitif Muhasebe Teorisi'ne dayalı pek çok kantitatif ampirik muhasebe çalışmalarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Melis, 2005: 6). Watts ve Zimmerman'ın söz konusu çalışması, bir işletmenin finansal raporlarını yöneticiler, işletme sahipleri ve işletmeye borç verenler arasında arabulma maliyetlerinin asgariye indirilmesini sağlayacak şekilde sunacağı olasılığı ile ilgili tahminler yapmıştır (Iatridis ve Joseph, 2005: 764). Araştırmaya dayalı olan bu teoride muhasebe uygulaması kâr, maliyet, kaldıraç, büyüklük vs. gibi kavramlar seti olarak sunulur. İşte, ampirik pozitif muhasebe araştırması, bu kavramlar setini ölçen veya bunların yerine kullanılan gözlemlenebilir değişkenler ile ilgili bir araştırma sürecidir (Chabrak, 2005: 703).

Yöneticilerin muhasebe politikası seçimleri ile ilgili Pozitif Muhasebe Teorisi, kullanılan değişkenleri tanımlamak ve bunların sonuçlarını yorumlamak için birbirleri ile bağlantılı önemli varsayımlara dayalıdır (Mangos ve Lewis, 1995: 42). Pozitif Muhasebe Teorisi'nin dayandığı varsayımlar, neo klasik teorinin esasını oluşturan varsayımlar olup bu varsayımlar şöyledir: i) Karar alıcıların tamamı, kamu çıkarları tarafından değil sadece kendi dar sınırlı kişisel çıkarları tarafından motive olurlar. ii) İşletmenin, kişisel çıkar tarafları arasındaki iş ilişkilerinin bağlantı noktası olduğu kabul edilir (Zinkeviciene ve Rudzioniene, 2005: 25). Pozitif Muhasebe Teorisi keşfedilmeyi bekleyen, örnek alınabilen ve radikal bir değişim gerektirmeyen bir dünya hakkında uygulanabilir ve birçok durumda faydalı olan bilgiyi bulmaya çalıştığı sürece gerçekçidir (Laughlin, 1995'den Chabrak, 2005: 702). Bu teori, bilimsel güvenilirlik eksikliğine rağmen son derece başarılı bulunmuştur (Mouck, 1992: 37). Muhasebe politikası seçimi ile ilgili çalışmalar, genellikle Pozitif Muhasebe Teorisi'nin metodolojisini takip etmiştir (Puxty, 1997: 713).

### **3. MUHASEBE POLİTİKASI SEÇİMİNİN EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ**

Pozitif Muhasebe Teorisi araştırmacıları, ilgilerini muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri üzerinde yoğunlaştırmıştır (Mangos ve Lewis, 1995: 41). Genellikle, yöneticilerin borç sözleşmesi şartlarının ihlalden kaçınmak ve alacakları ücret işletme performansı ile ilişkili olduğu zaman alacakları ücreti artırmak amacıyla geliri artıran (veya hızlandıran, yani gelirin raporlanmasını gelecek dönemlerden cari döneme kaydıran) muhasebe politikalarını tercih ettikleri iddia edilir. Bunun aksine, yöneticiler, işletmenin görünürdeki servetini ve bununla ilgili politik maliyet tehdidini azaltmak için geliri azaltan (veya geciktiren, yani gelirin raporlanmasını cari dönemden gelecek dönemlere erteleyen) muhasebe politikalarını seçeceklerdir (Missonier-Piera, 2004: 121). İşletme yöneticilerinin geliri artıran ya da azaltan muhasebe

politikası seçimini belirleyen işletmelere özgü ekonomik belirleyiciler şöyle sıralanabilir: i) Kaldıraç oranı, ii) İşletme büyüklüğü, iii) İkramiye ödeme planı iv) Sahiplik yoğunlaşması, v) Yatırım fırsatları seti vi) Özel amaçlı yatırımlar (Missonier-Piera, 2004: 121-126; Astami ve Tower, 2006: 5-6).

Muhasebe araştırmacılarından bazıları, yöneticiler tarafından alınan muhasebe politikası ile ilgili kararları açıklayabilen hipotezler geliştirmek için Watts ve Zimmerman'ın Pozitif Muhasebe Teorisi'nin Verimli Arabulma Yaklaşımı çerçevesini kullanmıştır. Watts ve Zimmerman'ın Pozitif Muhasebe Teorisi, yöneticilerin davranışını açıklamak için Verimli Arabulma Yaklaşımı'na dayalı üç önemli hipotez önermiştir (Tan vd., 2002: 284). Bunlar; borç/öz kaynaklar hipotezi, büyüklük hipotezi ve ikramiye ödeme planı hipotezidir. Başka bir ifadeyle, Watts ve Zimmerman'ın Pozitif Muhasebe Teorisi'ne göre işletme yönetiminin muhasebe politikası seçimi kararlarının ekonomik belirleyicileri kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planı ekonomik belirleyicileridir. Geçmişte yapılan çalışmalar, bu ekonomik belirleyicilerin tek bir ülkede yurtiçi ortamlarda işletmelerin muhasebe politikası seçiminin önemli açıklayıcıları olduğunu göstermiştir (Astami ve Tower, 2006: 2). Özellikle, finansal kaldıraç oranı ve işletme büyüklüğünün, muhasebe politikası seçiminin önemli belirleyicileri olduğu belirtilmektedir (Gopalakrishnan, 1994: 33). Bu çalışmada, Watts ve Zimmerman'ın Pozitif Muhasebe Teorisi'nin Verimli Arabulma Yaklaşımı çerçevesi kullanılmıştır. Bu nedenle, aşağıda sadece yukarıda adı geçen üç ekonomik belirleyici tanıtılmaya çalışılmıştır.

### 3.1. Kaldıraç Oranı

Kredi kurumları, hem borç verilmesi kararının alınmasında hem de borç sözleşmelerinde ve borç ile ilgili sınırlayıcı taahhütlerin belirlenmesinde muhasebe bilgilerinden yararlanabilirler. Bu durumda, muhtemelen yöneticiler tarafından alınan muhasebe kararlarını etkileyecektir. Borçlanma yoluyla sağlanan finansmanın maliyetini azaltmak isteyen yöneticiler, kredi değerliliğini iyi gösterecek finansal tabloların hazırlanmasına olanak sağlayan muhasebe politikalarını seçmeye çalışırlar (Bowen vd., 1995'den Missonier-Piera, 2004: 121). Aynı şekilde, yöneticiler, borç sözleşmelerine konulan sınırlayıcı taahhütleri de kendi lehlerine gevşetecek şekilde muhasebe politikaları seçebilirler (Missonier-Piera, 2001'den Missonier-Piera, 2004: 121). Başka bir ifadeyle, işletme yönetiminin, gerek borç sözleşmesinin maliyetini düşürmek gerekse borç sözleşmesine konacak sınırlayıcı taahhütleri gevşetmek amacıyla gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçmesi beklenir (Astami ve Tower, 2006: 5). Bu nedenle, kaldıraç oranı yüksek olan işletme yöneticilerinin, kaldıraç oranı düşük olan işletme yöneticilerine göre cari dönemde raporlanan geliri artıran muhasebe politikalarını seçme olasılığı daha yüksektir (Astami ve Tower, 2006:



5; Hall ve Swinney, 2004: 35). Kaldıraç oranının muhasebe politikası seçimi üzerindeki etkisini açıklayan borç/öz kaynaklar hipotezi, “Diğer koşullar aynı kalmak üzere, bir işletmenin borç/öz kaynaklar oranı ne kadar yüksek olursa, işletme yöneticilerinin raporlanan kazancı gelecek dönemlerden cari döneme kaydıran muhasebe politikalarını seçme olasılığının o kadar yüksek olacağını” iddia eder. Watts ve Zimmerman’ın Pozitif Muhasebe Teorisi’nin üç önemli hipotezinden biri olan borç/öz kaynaklar hipotezi, kaldıraç hipotezi (Zinkeviciene ve Rudzioniene, 2005: 26; Houghton vd., 2000: 1) ve borç taahhüt hipotezi (Dichev ve Skinner, 2002: 1093; Hall ve Swinney, 2004: 35) olarak da ifade edilmektedir. Bu hipotez, Pozitif Muhasebe Teorisi’nin test edilebilir hipotezlerinden biridir (Dichev ve Skinner, 2002: 1093-1094). Borç / öz kaynaklar hipotezini test eden birçok ampirik çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların çoğunluğu borç/öz kaynaklar hipotezini doğrularken, çok az sayıda ampirik çalışma çelişkili sonuçlar bulmuş ve hipotezi reddetmiştir. Borç / öz kaynaklar hipotezini test etmede, farklı araştırmacılar farklı ölçme yöntemleri kullanmıştır. Ancak, borç/öz kaynaklar hipotezini test etmek için genellikle toplam borçların toplam varlıklara oranı ölçütü kullanılmaktadır (Zinkeviciene ve Rudzioniene, 2005: 26).

### **3.2. İşletme Büyüklüğü**

Muhasebe politikası seçiminin belirleyicisi olan işletme büyüklüğü konusundaki büyüklük hipotezi, büyük işletmelerin küçük işletmelere göre politik bakımdan daha duyarlı oldukları ve dolayısıyla bu işletmelere daha fazla servet transferi yüklediği varsayımına dayalıdır. (Watts ve Zimmerman, 1986’dan Astami ve Tower, 2006: 5). Büyüklük hipotezi, politik maliyet hipotezi olarak da bilinmektedir. Politik maliyetler, sadece yasalar veya yönetmelikler yoluyla hükümet müdahalesi biçiminde ortaya çıkmaz; aynı zamanda fırsat maliyetle sonuçlanabilen sendikalardan, müşterilerden gelen misillemeler şeklinde de ortaya çıkabilir. Çünkü, büyük işletmelerin devlet, işletmede çalışanlar, müşteriler ve rakip işletmeler dahil işletme ile ilgili çok sayıda tarafın dikkatini çekmesi çok daha kolaydır (Missonier-Piera, 2004: 125). Bu nedenle, politik maliyetlerin büyüklüğü, büyük ölçüde işletme büyüklüğüne bağlıdır (Watts ve Zimmerman, 1978: 115). Dolayısıyla, büyük işletmelerin yöneticileri, işletme tarafından katlanılan politik maliyetleri azaltmak için gelirin raporlanmasını geciktiren muhasebe politikalarını seçme eğiliminde olabilirler (Missonier-Piera, 2004: 125; Holland, 1998: 265). İşletme büyüklüğü ekonomik belirleyicisi konusunda geliştirilen büyüklük hipotezi, “diğer koşullar aynı kalmak üzere işletmeler ne kadar büyük olursa, yöneticilerin raporlanan kazancı cari dönemden gelecek dönemlere erteleyen muhasebe politikalarını seçme olasılığının da o kadar yüksek olacağını” iddia eder (Gopalakrishnan, 1994: 34; Zinkeviciene ve Rudzioniene). İşletme büyüklüğünün işletme yönetiminin muhasebe politikası seçimini açıklayıp

açıklamadığı konusunda geçmişte yapılan çalışmalar, işletme büyüklüğünün muhasebe politikası seçiminin belirleyicisi olduğunu ortaya koymuştur (Tan vd., 2002: 299). İşletme büyüklüğü satışlar, toplam varlıklar, kârlılık, öz kaynakların piyasa değeri, çalışanların sayısı gibi farklı ölçütlerle ölçülebilir. Gerçekte, işletme büyüklüğü çalışanların sayısı, toplam satışlar, toplam varlıklar ve işletme özerkliği gibi bütün bu belirleyicilerin bileşimi olan toplam bir değişkendir (Zinkeviciene ve Rudzioniene). Ampirik çalışmaların çoğunluğu, işletme büyüklüğünün bir ölçütü olarak toplam varlıkları ya da toplam satışları kullanmaktadır (Bujadi ve Richardson, 1997'den Missonier-Piera, 2004: 125).

### 3.3. İkramiye Ödeme Planı

Ücret ile ilgili sözleşmelerde, işletme kârlılığı doğrudan ya da dolaylı olarak kullanılmaktadır (Astami ve Tower, 2006: 5). İşletme kârlılığı ile işletme yöneticilerine ödenen ücretler arasında bir ilişki vardır. İşletme yöneticilerinin aldığı ücret unsurları arasında, ikramiye ödemeleri önemli bir yer tutmaktadır. İkramiye ödemesi ile ilgili ikramiye ödeme planları ise, muhasebe gelirlerine dayalı olarak yapılmaktadır (Watts ve Zimmerman, 1978: 116). Özellikle, kısa dönemli ikramiye ödeme sözleşmeleri yapılırken, çoğu zaman net kâr, varlık kârlılık oranı ve öz kaynak kârlılık oranı gibi performans ölçme yöntemlerinden yararlanılır. Oysa, uzun dönemli teşvik ödemeleri, genellikle hisse senedi getirisine bağlı olarak yapılmaktadır (Fields, Lys ve Vincent, 2001: 266). Watts ve Zimmerman, “diğer koşullar aynı kalmak üzere ikramiye ödeme planına sahip işletme yöneticilerinin, raporlanan kazancı gelecek dönemlerden cari döneme kaydıran muhasebe politikalarını seçme olasılıklarının daha yüksek olduğuna” inanırlar (Hagerman ve Zmijewski, 1979'dan Astami ve Tower, 2006: 5). İkramiye ödeme planı hipotezi, yöneticilerin eğer alacakları ücret gelire bağlıysa, geliri en yüksek düzeye çıkaran muhasebe politikalarını seçeceğini varsayar (Healy 1985'den Tan vd., 2002: 284). İkramiye ödeme planının ölçümü için, bir ölçüt olarak kârlılık oranı kullanılabilir (Astami ve Tower, 2006: 7).

## 4. KALDIRAÇ ORANI, İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ VE İKRAMIYE ÖDEME PLANININ İŞLETME YÖNETİMİNİN GELİR ARTIRICI (AZALTICI) MUHASEBE POLİTİKASI SEÇİMİNİ AÇIKLAYIP AÇIKLAMADIĞINA DAİR AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

### 4.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı, Yöntemi, Varsayımları ve Sınırları

Bu çalışmada, muhasebe politikası seçiminin üç önemli ekonomik belirleyicisi olan kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planı belirleyicilerinin, İMKB'na kayıtlı halka açık şirketlerde işletme yönetiminin

gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimini açıklayıp açıklamadığının ampirik olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Başka bir ifadeyle, bu ampirik çalışmada, Pozitif Muhasebe Teorisi'nin üç önemli hipotezi olan borç / öz kaynaklar, büyüklük ve ikramiye ödeme planı hipotezlerinin geçerliliğinin İMKB'na kayıtlı halka açık şirketlerde test edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, aşağıdaki hipotezler, konsolide olmayan finansal tablolar ve konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketler açısından ayrı ayrı test edilmiştir.

H<sub>1</sub>: Diğer koşullar aynı kalmak üzere işletmelerin kaldıraç oranı ne kadar yüksek olursa, işletme yöneticilerinin gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar yüksek olacaktır.

H<sub>2</sub>: Diğer koşullar aynı kalmak üzere işletmeler ne kadar büyük olursa, işletme yöneticilerinin gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar düşük olacaktır.

H<sub>3</sub>: Diğer koşullar aynı kalmak üzere ikramiye ödeme planına sahip olan işletme yöneticilerinin, gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar yüksek olacaktır.

Bu ampirik çalışma, İMKB'na kayıtlı hem konsolide olmayan finansal tablolar hem de konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketler üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın halka açık şirketlere yapılmasının nedeni, bu şirketlere ait finansal tabloların ve bunlara ilişkin açıklayıcı notların elde edilme kolaylığıdır. Oysa, Türkiye'de, halka açık şirketlerin dışında diğer işletmelerin finansal tablolarının ve bunlara ait açıklayıcı notların elde edilmesi hemen hemen imkansızdır. Dolayısıyla, ampirik çalışma ile ilgili veriler doğrudan şirketlerin finansal tabloları ve bunlara ait açıklayıcı notlardan elde edilebilmekte ve bu da çalışmada kullanılan verilerin örneğin anket yolu ile sağlanacak verilerden daha güvenilir olmasına neden olmaktadır. Ancak, halka açık şirketlerden bankalar, sigorta şirketleri, yatırım ortaklıkları gibi finans sektöründe faaliyet gösterenler araştırma kapsamının dışında tutulmuştur. Bunun nedeni ise, bu şirketlerin faaliyet konularının finans sektörü olması nedeniyle borç, öz kaynak ve diğer finansal tablo unsurlarının diğer işletmelerinkinden farklı olacağına düşünülmesidir. Ayrıca, konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen bir pazarlama şirketi ile konsolide finansal tablolar düzenleyen bir yazılım şirketinin bilanço ve gelir tablosunda çok yüksek tutarda zarar görünmekte ve aynı zamanda bu şirketlerin her ikisinin de hasılatları yoktur. Bu yüzden, araştırmayı olumsuz etkilememesi için bu iki şirket de araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Böylece, araştırma kapsamına konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen 99 şirket ve konsolide finansal tablolar düzenleyen 134 şirket dahil edilmiştir. Ancak, konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen 99 ve konsolide finansal tablolar düzenleyen 134 şirketin

hepsi de, bu çalışmada incelenen 3 muhasebe politikasının tamamını kullanmamakta veya kullansalar bile bu üç muhasebe politikasının tamamına ait bilgi şirketlerin finansal tabloları ve bunlara ait açıklayıcı notlardan elde edilememektedir. Bu nedenle, kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planı ekonomik belirleyicilerinin işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimini açıklayıp açıklamadığına dair yapılan bu ampirik çalışmada ana kütle konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerde stok değerlendirme muhasebe politikası seçimi açısından 92, amortisman hesaplama muhasebe politikası seçimi açısından 98 ve koşullu borç zarar karşılığı muhasebe politikası seçimi açısından ise 57 şirketten oluşmaktadır. Konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerde ise ana kütle stok değerlendirme muhasebe politikası seçimi açısından 128, amortisman hesaplama muhasebe politikası seçimi açısından 133 ve koşullu borç zarar karşılığı muhasebe politikası seçimi açısından da 84 şirketten oluşmaktadır.

Kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planının işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimini açıklayıp açıklamadığının tespit edilmesi için bu çalışmada verilerin analizinde, bağımlı değişken 0 ve 1 gibi ikili (binary) ya da ikiden çok kategori içeren kesikli değişken olduğunda kullanılan lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Lojistik regresyon analizi, istatistik paket programlarından SPSS (Statistical Package of Social Sciences) 10.0 kullanılarak yapılmıştır. Veriler, İMKB'nin web sitesinde yer alan her bir halka açık şirketin 2005 yılı finansal tabloları ile bunlara ait açıklayıcı notlardan elde edilmiştir (<http://www.imkb.gov.tr>).

Bu çalışmada, halka açık şirketlerin muhasebe politikası seçim kararlarının birbirinden bağımsız olduğu varsayılmıştır. Yani, stok değerlendirme muhasebe politikası seçim kararı, amortisman hesaplama muhasebe politikası seçim kararı ve koşullu borç zarar karşılığı muhasebe politikası seçim kararı birbirinden etkilenmemektedir.

Birçok çalışmada olduğu gibi, bu çalışmada da bir takım sınırlamalar vardır. Bu çalışmada, muhasebe politikalarının her biri ya gelir artırıcı ya da gelir azaltıcı olarak sınıflandırılır. Böyle bir derecelemenin yapılmasının gerekçesini, Astami ve Tower (2006: 19) çeşitli muhasebe politikası seçiminin finansal tablo rakamları üzerine kesin etkilerini ölçmenin imkansız olması olarak ifade etmiştir.

#### **4.2. Bağımsız Değişkenlerin Ölçümü**

Bu çalışmada, bağımsız değişkenlerden kaldıraç oranı, toplam borçların toplam varlıklara oranı ile ölçülür. İşletme büyüklüğü ise, 2005 yılı finansal tablolarında yer alan toplam varlıklar ile ölçülmektedir. İkramiye ödeme planı

bağımsız değişkeni de varlık kârlılık oranı ile ölçülmüş olup, varlık kârlılık oranı ise vergiden önceki kârın toplam varlıklara bölünmesi suretiyle hesaplanmıştır. Bağımsız değişkenlerin tahmini işaretleri ve ölçme yöntemleri tablo 1’de özet olarak sunulmuştur.

**Tablo 1: Bağımsız Değişkenlerin Tahmini İşaretleri ve Ölçme Yöntemleri**

Bağımsız Değişkenler	Tahmini İşaret	Ölçme Yöntemi
Kaldıraç Oranı	+	Toplam Borçlar / Toplam Varlıklar
İşletme Büyüklüğü	-	Toplam Varlıklar
İkramiye Ödeme Planı	+	Vergiden Önceki Kâr / Toplam Varlıklar

Tablo 1’deki pozitif tahmini işaret, bağımsız değişkenler ile işletme yönetiminin gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme kararı arasındaki pozitif yani aynı yönde bir ilişkiyi gösterir. Negatif tahmini işaret ise, negatif yani ters yönde bir ilişkiyi göstermektedir.

### 4.3. Bağımlı Değişkenin Tanımlanması

Bu çalışmada, muhasebe politikası seçiminin gelir artırıcı ve gelir azaltıcı niteliği (yönleri) üzerine odaklanılmış ve 3 önemli muhasebe politikası incelenmiştir. Bunlar; stok değerleme, amortisman hesaplama ve koşullu borç zarar karşılığı ile ilgili muhasebe politikalarıdır. Bilindiği gibi, 2005 yılından itibaren Sermaye Piyasası Kurulu’na tabi şirketler, uluslararası muhasebe standartları ile uyumlu finansal tablolar düzenlemektedirler. Uluslararası muhasebe standartlarının bir özelliği, standartlarda var olan alternatif uygulamaların sayısının azaltılmaya çalışılmasıdır. Ancak, başta stok değerleme ve amortisman hesaplama konusunda olmak üzere az da olsa alternatif uygulamalar bulunmaktadır. Gerek stok değerleme ve amortisman hesaplama konusunda alternatif uygulamaların olması gerekse uluslararası literatürde muhasebe politikası seçimi çalışmalarında bu iki konudaki muhasebe politikalarının incelenmesi nedeniyle, bu çalışmada da inceleme konusu olarak seçilmişlerdir. Araştırmacıların stok değerleme ve amortisman hesaplama muhasebe politikaları üzerinde çalışmalarının nedenini, Zinkeviciene ve Rudzioniene (2005: 29) FIFO stok değerleme ve doğrusal (normal) amortisman hesaplama yöntemlerinin gelir artırıcı olduklarının aşıkarak açıklanmaktadır.

Stok değerleme ve amortisman hesaplama muhasebe politikalarının aksine, koşullu borç zarar karşılığının inceleme kapsamına alınması bu çalışmaya özgüdür. Koşullu borç zarar karşılığı ile ilgili muhasebe politikasının seçilmesinin nedeni, koşullu borçlar ile ilgili karşılık ayrılması veya

ayrılmaması konusunun suistimal edilerek duruma göre gelir artırıcı veya gelir azaltıcı olarak kullanılabilir olmasıdır. Dolayısıyla, işletme yönetiminin gelir artırıcı veya gelir azaltıcı muhasebe politikası seçimini daha iyi açıklayacağına düşünülmesidir. Şöyle ki; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: XI, No: 25)'in "Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Şarta Bağlı Varlıklar"ı inceleyen 18. kısmında, koşullu borçlar ile ilgili zarar karşılığının ayrılması için koşullu borçların bu kısımda yer alan kayıtlama kriterlerini karşılaması gerekir ifadesi yer almaktadır. Aynı zamanda, tebliğin bu kısmında koşullu borçların kayıtlama kriterlerini karşılayıp karşılamadığının belirlenmesinin işletmenin takdirine bırakıldığı da belirtilmektedir. İşletme yönetimi, kayıtlama kriterlerini karşılayan koşullu borçların kayıtlama kriterlerini karşılamadığına karar vererek bunlar ile ilgili karşılık ayırmaz ve dolayısıyla gelirin raporlanmasını hızlandırarak cari dönem gelirlerini yüksek gösterebilir. Aynı şekilde, işletme yönetimi, kayıtlama kriterlerini karşılamayan koşullu borçların kayıtlama kriterlerini karşıladığını kabul ederek bunlar ile ilgili karşılık ayırabilir ve dolayısıyla gelirin raporlanmasını geciktirip dönemin gelirlerini düşük gösterebilir.

Bu çalışmada, stok değerlendirme yöntemlerinden FIFO yönteminin, amortisman hesaplama yöntemlerinden doğrusal amortisman yönteminin ve koşullu borç zarar karşılığı ayırmama seçeneğinin seçimi gelir artırıcı muhasebe politikası seçimi olarak nitelendirilmiş ve bunlara 1 değeri tahsis edilmiştir. Bunların dışında kalan diğer stok değerlendirme yöntemleri, amortisman hesaplama yöntemleri ve koşullu borç zarar karşılığı ayırma seçeneğinin seçimi de gelir azaltıcı muhasebe politikası seçimi olarak kabul edilmiş ve bunlara da 0 değeri verilmiştir. Tablo 2'de, kullanılacak alternatif muhasebe politikaları ve bunlara tahsis edilen değerler özetlenmiştir.

**Tablo 2: Muhasebe Politikaları ve Bunlara Tahsis Edilen Değerler**

Muhasebe Politikaları	Tahsis Edilen Değer
A. Stok Değerleme Muhasebe Politikası	
- FIFO	1
- FIFO ile ağırlıklı ortalama maliyet yönteminin birlikte kullanılması veya ağırlıklı ortalama maliyet yöntemi	0
B. Amortisman Hesaplama Muhasebe Politikası	
- Doğrusal amortisman yöntemi	1
- Doğrusal amortisman yöntemi ile azalan bakiyeler amortisman yönteminin birlikte kullanımı veya azalan bakiyeler amortisman yöntemi	0
C. Koşullu Borç Zarar Karşılığı Muhasebe Politikası	
- Koşullu borç zarar karşılığı ayırmama	1
- Koşullu borç zarar karşılığı ayırma	0

#### 4.4. Araştırma Bulguları

##### 4.4.1. Bağımsız Değişkenler İle İlgili Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planı bağımsız değişkenlerin ölçütleri ile ilgili tanımlayıcı istatistik sonuçları, konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketler açısından tablo 3'de sunulduğu gibidir.

**Tablo 3: Konsolide Olmayan Finansal Tablolar Düzenleyen Halka Açık Şirketlerde Bağımsız Değişkenlerin Ölçütleri İle İlgili Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları**

Ölçütler	Sayı	En Düşük	En Yüksek	Ortalama	Standart Sapma
Toplam Borçlar / Toplam Varlıklar	99	2	101	43,13	24,02
Toplam Varlıklar (YTL)	99	323.139	2.635.550.015	159.069.647,77	328.587.708,32
Vergiden Önceki Kâr / Toplam Varlıklar	99	-45	44	3,28	13,08

Konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen 99 şirketin finansal tabloları ve bunlara ait açıklayıcı notlardan elde edilen bilgilere göre, bu 99 şirket arasında varlıklarının büyük bir kısmını öz kaynakla finanse eden şirketler olduğu gibi varlıklarının çoğunluğunu borçlarla finanse eden şirket veya şirketler de bulunmaktadır. Ancak, varlıklarının büyük bir kısmını borçla finanse eden yani kaldıraç oranı yüksek olan şirketler zarar eden şirketlerdir. Böyle olmakla birlikte, tablo 3'de görüldüğü üzere konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen 99 şirketin ortalama kaldıraç oranı yaklaşık %43'dür. %43, deneyimler sonucu bulunmuş ve yeterli olarak kabul edilen kaldıraç oranı (%50) ile uyumludur ve hatta gelişmekte olan ülkelerdeki işletmeler açısından yeterli olduğu kabul edilen kaldıraç oranına (%60) göre daha da iyidir. Konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerin varlık kârlılık oranlarına bakıldığında, aşırı zararlı şirketler olduğu gibi kârlı şirketlerin olduğu da görülmektedir. Bu şirketlerin, ortalama varlık kârlılık oranı yaklaşık %3'dür. Konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerin varlıkları toplamı, 323.139 YTL ile 2.635.550.015 YTL arasında değişmektedir.

Konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlere ait söz konusu bağımsız değişkenlerin ölçütleri ile ilgili tanımlayıcı istatistik sonuçları ise Tablo 4’de sunulduğu gibidir.

**Tablo 4: Konsolide Finansal Tablolar Düzenleyen Halka Açık Şirketlerde Bağımsız Değişkenlerin Ölçütleri İle İlgili Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları**

Ölçütler	Sayı	En Düşük	En Yüksek	Ortalama	Standart Sapma
Toplam Borçlar / Toplam Varlıklar	134	1	367	54,13	44,27
Toplam Varlıklar	134	14.205.293	61.735.979.000	1.526.580.007,72	6.270.480.605,36
Vergiden Önceki Kâr / Toplam Varlıklar	134	-44	34,3	2,38	12,31

Konsolide finansal tablolar düzenleyen 134 halka açık şirketin finansal tabloları ve bunlara ait açıklayıcı notlardan elde edilen bilgilere göre, bu 134 şirket arasında varlıklarının büyük bir kısmını öz kaynakla finanse eden şirketler olduğu gibi borçları çok fazla olan şirket veya şirketler de bulunmaktadır. Ancak, borçları çok fazla olan şirket veya şirketler zarar eden şirketlerdir. Böyle olmakla birlikte, Tablo 4’de görüldüğü üzere konsolide finansal tablolar düzenleyen 134 şirketin ortalama kaldıraç oranı yaklaşık %54’dür. Bu oran, konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerin ortalama kaldıraç oranından daha yüksektir. Konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerin varlık kârlılık oranlarına bakıldığında, çok fazla zarar eden şirketler olduğu gibi kârlı şirketlerin olduğu da görülmektedir. Bu şirketlerin ortalama varlık kârlılık oranı olan yaklaşık %2 değeri, konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerin ortalama varlık kârlılık oranına göre daha düşüktür. Konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerin varlıkları toplamı, 14.205.293 YTL ile 61.735.979.000 YTL arasında değişmektedir.

#### 4.4.2. Bağımlı Değişken İle İlgili Frekans Analizi Sonuçları

Konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerin stok değerlendirme, amortisman hesaplama ve koşullu borç zarar karşılığı ile ilgili gelir artırıcı veya gelir azaltıcı muhasebe politikalarına ait frekans analizi sonuçları Tablo 5’de özet olarak sunulmuştur.



**Tablo 5: Konsolide Olmayan Finansal Tablolar Düzenleyen Halka Açık Şirketlerde Bağımlı Değişken İle İlgili Frekans Analizi Sonuçları**

Muhasebe Politikası	Stok Değerleme		Amortisman Hesaplama		Koşullu Borç Zarar Karşılığı	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Gelir Artırıcı	9	9,1	96	97	18	18,2
Gelir Azaltıcı	83	83,8	2	2	39	39,4
Bilinmeyen veya Yok	7	7,1	1	1	42	42,4
<b>Toplam</b>	99	100	99	100	99	100
Geçerli						
Gelir Artırıcı	9	9,8	96	98	18	31,6
Gelir Azaltıcı	83	90,2	2	2	39	68,4
<b>Toplam</b>	92	100	98	100	57	100

Tablo 5 incelendiğinde, konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerin %9,8'nin gelir artırıcı stok değerlendirme yöntemini (FIFO), %98'nin gelir artırıcı amortisman hesaplama yöntemini (doğrusal amortisman) ve %31,6'sının ise gelir artırıcı koşullu borç zarar karşılığı seçeneğini (koşullu borç zarar karşılığı ayırmama) kullandığı görülmektedir. Tablo 5'e göre, bu şirketlerin %90,2'si gelir azaltıcı stok değerlendirme yöntemini, %2'si gelir azaltıcı amortisman hesaplama yöntemini ve %68,4'ü ise gelir azaltıcı koşullu borç zarar karşılığı seçeneğini kullanmaktadır.

Konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerin stok değerlendirme, amortisman hesaplama ve koşullu borç zarar karşılığı ile ilgili gelir artırıcı veya gelir azaltıcı muhasebe politikalarına ait frekans analizi sonuçları ise Tablo 6'da özet olarak sunulmuştur.

**Tablo 6: Konsolide Finansal Tablolar Düzenleyen Halka Açık Şirketlerde Bağımlı Değişken İle İlgili Frekans Analizi Sonuçları**

Muhasebe Politikası	Stok Değerleme		Amortisman Hesaplama		Koşullu Borç Zarar Karşılığı	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Gelir Artırıcı	7	5,2	132	98,5	22	16,4
Gelir Azaltıcı	121	90,3	1	0,7	62	46,3
Bilinmeyen veya Yok	6	4,5	1	0,7	50	37,3
<b>Toplam</b>	134	100	134	100	134	100
Geçerli						
Gelir Artırıcı	7	5,5	132	99,2	22	26,2
Gelir Azaltıcı	121	94,5	1	0,8	62	73,8
<b>Toplam</b>	128	100	133	100	84	100

Tablo 6'ya göre, konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerin %5,5'i gelir artırıcı stok değerleme yöntemini (FIFO), %99,2'si gelir artırıcı amortisman hesaplama yöntemini (doğrusal amortisman) ve %26,2'si ise gelir artırıcı koşullu borç zarar karşılığı seçeneğini (koşullu borç zarar karşılığı ayırmama) kullanmaktadır. Tablo 6 incelendiğinde, söz konusu şirketlerin %94,5'nin gelir azaltıcı stok değerleme yöntemini, %0,8'nin gelir azaltıcı amortisman hesaplama yöntemini ve %73,8'nin ise gelir azaltıcı koşullu borç zarar karşılığı seçeneğini kullandığı görülmektedir.

#### **4.4.3. Kaldıraç Oranı, İşletme Büyüklüğü ve İkramiye Ödeme Planının İşletme Yönetiminin Gelir Artırıcı (Azaltıcı) Muhasebe Politikası Seçimini Açıklayıp Açıklamadığına Dair Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları**

Bağımsız değişkenler olan kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planının bağımlı değişkenler olan gelir artırıcı (azaltıcı) stok değerleme, amortisman hesaplama ve koşullu borç zarar karşılığı muhasebe politikaları seçimini açıklayıp açıklamadığını belirlemek amacı ile yapılan bu çalışmada oluşturulan çoklu lojistik regresyon modeli her bir muhasebe politikası açısından aşağıdaki gibidir.

$$Y = a + b_1 \text{ Kaldıraç Oranı} - b_2 \text{ İşletme Büyüklüğü} + b_3 \text{ İkramiye Ödeme Planı} + e$$

Burada Y, bağımlı değişken olup her bir muhasebe politikası açısından işletme yönetiminin gelir artırıcı veya gelir azaltıcı muhasebe politikası seçimini temsil eder. a sabiti, b bağımsız değişkenlerin katsayısını göstermektedir ve e ise hata terimidir.

Gerek konsolide olmayan finansal tablolar gerekse konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) stok değerleme, amortisman hesaplama ve koşullu borç zarar karşılığı muhasebe politikası seçimini kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planı ekonomik belirleyicilerinin açıklayıp açıklamadığına yani  $H_1$ ,  $H_2$  ve  $H_3$  hipotezlerinin test edilmesine dair çoklu lojistik regresyon analizi yapılmadan önce "iteration history" yapılmıştır. "Iteration history"de ilk aşamada modele sabit terim ilave edilmiş ve daha sonra diğer bağımsız değişkenler ilave edilmiştir ve ilk aşamada sabit terim ilave edildiğinde elde edilen  $-2\log$  olabilirlik değeri ile diğer değişkenler ilave edildiğinde bulunan  $-2\log$  olabilirlik değerleri arasındaki fark stok değerleme, amortisman hesaplama ve koşullu borç zarar karşılığı muhasebe politikalarının hepsinde de fazla çıkmıştır. Bu da, her bir muhasebe politikası açısından hem yukarıda kurulan çoklu lojistik regresyon modelinin hem de basit lojistik regresyon modelinin anlamsız olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, veriler, sadece çoklu lojistik

regresyon analizine tabi tutulmuştur. Çoklu lojistik regresyon analizi sonuçları, aşağıda konsolide olmayan finansal tablolar ve konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketler açısından ayrı ayrı sunulmuştur.

#### 4.4.3.1. Konsolide Olmayan Finansal Tablolar Düzenleyen Halka Açık Şirketler

Kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planı belirleyicilerinin, İMKB'na kayıtlı konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimini açıklayıp açıklamadığına dair yapılan çoklu lojistik regresyon analizi sonuçları stok değerlendirme, amortisman hesaplama ve koşullu borç zarar karşılığı muhasebe politikaları açısından sırayla tablo 7, 8 ve 9'da sunulmuştur.

**Tablo 7: Konsolide Olmayan Finansal Tablolar Düzenleyen Halka Açık Şirketlerde Stok Değerleme Muhasebe Politikası İle İlgili Çoklu Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları**

Bağımsız Değişkenler	Tahmini İşaret	Gerçek İşaret	P Değeri (Anlamlılık)
Kaldıraç Oranı	+	+	0.472
İşletme Büyüklüğü	-		0.230
İkramiye Ödeme Planı	+	+	0.045
Cox & Snell R <sup>2</sup> : 0,058		Doğru Sınıflandırma: %90,2	
Modelin x <sup>2</sup> : 5,449		Modelin x <sup>2</sup> 'nin p değeri = 0.142	

**Tablo 8: Konsolide Olmayan Finansal Tablolar Düzenleyen Halka Açık Şirketlerde Amortisman Hesaplama Muhasebe Politikası İle İlgili Çoklu Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları**

Bağımsız Değişkenler	Tahmini İşaret	Gerçek İşaret	P Değeri (Anlamlılık)
Kaldıraç Oranı	+	+	0.550
İşletme Büyüklüğü	-		0.806
İkramiye Ödeme Planı	+	+	0.341
Cox & Snell R <sup>2</sup> : 0,014		Doğru Sınıflandırma: %98	
Modelin x <sup>2</sup> : 1,353		Modelin x <sup>2</sup> 'nin p değeri = 0.716	

**Tablo 9: Konsolide Olmayan Finansal Tablolar Düzenleyen Halka Açık Şirketlerde Koşullu Borç Zarar Karşılığı Muhasebe Politikası İle İlgili Çoklu Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları**

Bağımsız Değişkenler	Tahmini İşaret	Gerçek İşaret	P Değeri (Anlamlılık)
Kaldıraç Oranı	+	-	0.581
İşletme Büyüklüğü	-		0.500
İkramiye Ödeme Planı	+	+	0.688
Cox & Snell R <sup>2</sup> : 0,027		Doğru Sınıflandırma: %68,4	
Modelin x <sup>2</sup> : 1,550		Modelin x <sup>2</sup> 'nin p değeri = 0.671	

Tablo 7, 8 ve 9 incelendiğinde, ikramiye ödeme planı ekonomik belirleyicisinin stok değerlendirme muhasebe politikası seçimini açıklaması hariç işletmelerin muhasebe politikası seçiminin belirleyicileri olan kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planının konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimini açıklamadığı söylenebilir. Çünkü, bu muhasebe politikalarına ait çoklu lojistik regresyon analizi sonuçlarında modelin bir bütün olarak anlamlılığını ölçen x<sup>2</sup> değerleri, %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde anlamsız çıkmıştır. Bu nedenle, bu konudaki H<sub>1</sub>, H<sub>2</sub> ve H<sub>3</sub> hipotezleri desteklenmez.

Tablo 7, 8 ve 9'da görüldüğü üzere çoklu lojistik regresyon analizi sonucunda, söz konusu bağımsız değişkenlerden bazılarının tahmini işareti ile gerçek işareti arasında farklılık ortaya çıkmıştır. İşletme büyüklüğü bağımsız değişkeninin tahmini işareti (-) iken, her üç muhasebe politikası açısından da gerçek işaretinin ne olduğu bilinmemektedir. Çünkü, muhasebe politikalarının her biri ile ilgili çoklu lojistik regresyon analizi sonucunda, işletme büyüklüğü bağımsız değişkeninin katsayısı 0'a eşit çıkmıştır. Bu da, modelde bağımsız değişkenin üzerine düşen açıklayıcılık görevini yapmadığı anlamına gelmektedir. Yani, işletme büyüklüğü belirleyicisi, işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimini açıklamamaktadır. Koşullu borç zarar karşılığı muhasebe politikası seçimi ile ilgili çoklu lojistik regresyon analizi sonuçlarına bakıldığında da, kaldıraç oranının tahmini işareti (+) iken gerçek işareti (-) çıkmıştır. Bu da, H<sub>1</sub> yani borç / öz kaynaklar hipotezinde ifade edildiği gibi, kaldıraç oranı ile gelir artırıcı muhasebe politikası seçimi arasındaki olumlu (+) birlikteliğin aksine ters (-) yönde bir ilişkinin olduğunu gösterir. Yani, kaldıraç oranı artıkça, işletme yönetiminin gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar düşük olmaktadır. Bu sonuçlar da, H<sub>1</sub>, H<sub>2</sub> ve H<sub>3</sub> hipotezlerinin desteklenmediğini gösteren yukarıdaki sonucu doğrulamaktadır.

#### 4.4.3.2. Konsolide Finansal Tablolar Düzenleyen Halka Açık Şirketler

Kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planı belirleyicilerinin, İMKB'na kayıtlı konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimini açıklayıp açıklamadığına dair yapılan çoklu lojistik regresyon analizi sonuçları stok değerlendirme, amortisman hesaplama ve koşullu borç zarar karşılığı muhasebe politikaları açısından sırayla tablo 10, 11 ve 12'de sunulmuştur.

**Tablo 10: Konsolide Finansal Tablolar Düzenleyen Halka Açık Şirketlerde Stok Değerleme Muhasebe Politikası İle İlgili Çoklu Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları**

Bağımsız Değişkenler	Tahmini İşaret	Gerçek İşaret	P Değeri (Anlamlılık)
Kaldıraç Oranı	+	+	0.227
İşletme Büyüklüğü	-	-	0.362
İkramiye Ödeme Planı	+	+	0.581
Cox & Snell R <sup>2</sup> : 0,033		Doğru Sınıflandırma: %94,5	
Modelin x <sup>2</sup> : 4,320		Modelin x <sup>2</sup> 'nin p değeri = 0.229	

**Tablo 11: Konsolide Finansal Tablolar Düzenleyen Halka Açık Şirketlerde Amortisman Hesaplama Muhasebe Politikası İle İlgili Çoklu Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları**

Bağımsız Değişkenler	Tahmini İşaret	Gerçek İşaret	P Değeri (Anlamlılık)
Kaldıraç Oranı	+	+	0.551
İşletme Büyüklüğü	-	-	0.747
İkramiye Ödeme Planı	+	-	0.211
Cox & Snell R <sup>2</sup> : 0,020		Doğru Sınıflandırma: %99,2	
Modelin x <sup>2</sup> : 2,698		Modelin x <sup>2</sup> 'nin p değeri = 0.441	

**Tablo 12: Konsolide Finansal Tablolar Düzenleyen Halka Açık Şirketlerde Koşullu Borç Zarar Karşılığı Muhasebe Politikası İle İlgili Çoklu Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları**

Bağımsız Değişkenler	Tahmini İşaret	Gerçek İşaret	P Değeri (Anlamlılık)
Kaldıraç Oranı	+	+	0.658
İşletme Büyüklüğü	-	-	0.347
İkramiye Ödeme Planı	+	-	0.565
Cox & Snell R <sup>2</sup> : 0,035		Doğru Sınıflandırma: %72,6	
Modelin x <sup>2</sup> : 3,017		Modelin x <sup>2</sup> 'nin p değeri = 0.389	

Tablo 10, 11 ve 12 incelendiğinde, kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planı ekonomik belirleyicilerinin, konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimini açıklamadığı söylenebilir. Çünkü, her bir muhasebe politikasına ait çoklu lojistik regresyon analizi sonuçlarına göre  $x^2$  değerleri, %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde anlamsız çıkmıştır. Bu da, her bir muhasebe politikası açısından çoklu lojistik regresyon modellerinin bir bütün olarak anlamsız olduğunu göstermektedir. Konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerde, her bir muhasebe politikası ile ilgili çoklu lojistik regresyon modeli bir bütün olarak anlamsız çıktığı gibi bağımsız değişkenler itibariyle de anlamsız çıkmıştır. Sonuç olarak, bu konudaki  $H_1$ ,  $H_2$  ve  $H_3$  hipotezleri desteklenmemektedir.

Çoklu lojistik regresyon modelinin hem bir bütün olarak hem de bağımsız değişkenler itibariyle anlamsız çıkmasına ilaveten yukarıdaki tablolarda dikkat çeken bir konu da, bağımsız değişkenlere ilişkin tahmini ve gerçek işaretlerde farklılığın olmasıdır. Her üç muhasebe politikası açısından da işletme büyüklüğünün tahmini işareti (-) iken, gerçek işaretinin ne olduğu bilinmemektedir. Çünkü, muhasebe politikalarının her biri ile ilgili çoklu lojistik regresyon analizi sonucunda işletme büyüklüğü bağımsız değişkeninin katsayısı 0'a eşit çıkmıştır. Bu da, modelde bağımsız değişkenin üzerine düşen açıklayıcılık görevini yapmadığı anlamına gelmektedir. Amortisman hesaplama ve koşullu borç zarar karşılığı muhasebe politikası seçimi ile ilgili çoklu lojistik regresyon analizi sonuçlarına bakıldığında da, ikramiye ödeme planı bağımsız değişkeninin tahmini işareti (+) iken gerçek işaretinin (-) çıktığı görülmektedir. Bu da,  $H_3$  yani ikramiye ödeme planı hipotezinde ifade edildiği gibi, ikramiye ödeme planına sahip olunması ile gelir artırıcı muhasebe politikası seçimi arasındaki olumlu (+) birlikteliğin aksine ters yönde (-) bir ilişkinin olduğunu gösterir. Yani, diğer koşullar aynı kalmak üzere ikramiye ödeme planına sahip olan işletme yöneticilerinin, gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar düşük olmaktadır. Bu sonuçlar da,  $H_1$ ,  $H_2$  ve  $H_3$  hipotezlerinin desteklenmediğini gösteren yukarıdaki sonucu doğrulamaktadır.

#### 4.5. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Diğer ülkelerde geçmişte yapılan çalışmaların çoğunluğu kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planı (özellikle kaldıraç oranı ve işletme büyüklüğü) ekonomik belirleyicilerinin tek bir ülkede yurtiçi ortamlarda işletme yönetiminin muhasebe politikası seçiminin açıklayıcıları olduğunu göstermekle birlikte, Türkiye'de halka açık şirketler açısından bu durum geçerli değildir. Türkiye'de İMKB'na kayıtlı halka açık şirketlerde işletme yönetiminin muhasebe politikası seçim kararları kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planına sahip olunması veya olunmamasından

etkilenmemektedir. Yani, söz konusu üç ekonomik belirleyici, halka açık şirketlerde işletme yönetiminin muhasebe politikası seçim kararını açıklamamaktadır.

Yukarıda da ifade edilmeye çalışıldığı gibi, Pozitif Muhasebe Teorisi'nin üç önemli hipotezi olan borç / öz kaynaklar, büyüklük ve ikramiye ödeme planı hipotezleri, Türkiye'de halka açık şirketler açısından desteklenmemektedir. Böyle olmakla birlikte, bağımlı değişken ile ilgili frekans analizi sonuçlarına bakıldığında, konsolide olmayan finansal tablolar ve konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerin hemen hemen tamamının (sırasıyla %98 ve %99,2) gelir artırıcı amortisman hesaplama yöntemini ve yine bu şirketlerin büyük bir çoğunluğunun (sırasıyla %90,2 ve %94,5) gelir azaltıcı stok değerlendirme yöntemini kullandığı görülmektedir. Bu iki muhasebe politikası kadar olmamakla birlikte, konsolide olmayan finansal tablolar ve konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerin çoğunluğu (sırasıyla %68,4 ve %73,8) gelir azaltıcı koşullu borç zarar karşılığı seçeneğini kullanmaktadır. Bu frekans analizi sonuçları, yukarıda bahsedilen çoklu lojistik regresyon analizi sonuçlarını doğrulayacak şekilde halka açık şirketlerde muhasebe politikası seçimi yapılırken, muhasebe politikalarının gelir artırıcı veya gelir azaltıcı yönünün dikkate alınmadığını göstermektedir. İMKB'na kayıtlı halka açık şirketlerin bu şekilde muhasebe politikası seçimi, şirketlerin alışık oldukları basit yöntemleri (doğrusal amortisman ve ortalama maliyet stok değerlendirme yöntemi) seçerek bilgi üretme maliyetini minimize etme çabalarıyla açıklanabilir. Ayrıca, Türkiye'de halka açık şirketlerin bu şekilde muhasebe politikası seçimi, bu şirketlerin IAS / IFRS ile uyumlu standartları uygulamaya başlamalarının ilk yılı olması ile de açıklanabilir. Halka açık şirketler, IAS / IFRS ile uyumlu standartlarda yer alan alternatif muhasebe politikalarının sağladıkları avantajları henüz değerlendirme aşamasında değildiler ve dolayısıyla sadece bu standartları uygulamaya çalışmış olabilirler.

## **SONUÇ**

Finansal tablolara etkisi nedeniyle muhasebe politikası seçimi, işletme ile ilgili taraflarca alınan kararları etkilemektedir. Bu olası etkinin muhasebe politikası seçiminde belirleyici olup olmayacağı sorusu ise, yöneticilerin muhasebe politikası seçiminin altında yatan nedenlerin araştırılmasına sebep olmuştur. Watts ve Zimmerman'ın Pozitif Muhasebe Teorisi, yöneticilerin davranışını açıklamak için Verimli Arabulma Yaklaşımı'na dayalı üç önemli hipotez önermiştir. Bunlar; borç – öz kaynaklar hipotezi, büyüklük hipotezi ve ikramiye ödeme planı hipotezidir. Diğer ülkelerde geçmişte yapılan çalışmalar kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü ve ikramiye ödeme planı ekonomik belirleyicilerinin, tek bir ülkede yurtiçi ortamlarda işletmelerin muhasebe politikası seçiminin açıklayıcıları olduğunu göstermiştir. Ancak, İMKB'na

kayıtlı halka açık şirketler üzerinde yapılan bu ampirik çalışmada, söz konusu üç ekonomik belirleyicinin halka açık şirketlerde işletme yönetiminin muhasebe politikası seçimini açıklamadığı sonucuna varılmıştır. Başka bir ifadeyle, Türkiye’de halka açık şirketlerde işletme yönetimi muhasebe politikası seçimi yaparken, muhasebe politikalarının gelir artırıcı veya gelir azaltıcı yönlerini dikkate almamaktadır. Fakat, ayrı bir araştırma konusu olmakla birlikte, halka açık şirketlerde muhasebe politikası seçimi konusunda, uyuma (harmonizasyonun) doğru bir hareketin olduğu dikkati çekmektedir. Çünkü, konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerin %98 gibi tamamına yakın bir kısmı doğrusal amortisman yöntemini ve yine %90,2 gibi büyük bir kısmı ortalama maliyet stok değerlendirme yöntemini kullanmaktadır. Bu oranlar, konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerde sırasıyla %99,2 ve %94,5’dir.

#### KAYNAKÇA

- Akdoğan, N. ve H. Aydın (1987) **Muhasebe Teorileri**, Ankara: Gazi Üniversitesi, İİBF.
- Astami, E.W. and G. Tower (2006) “Accounting-Policy Choice and Firm Characteristics in the Asia Pacific Region: An International Empirical Test of Costly Contracting Theory”, **The International Journal of Accounting**, 41, 1-21.
- Chabrak, N. (2005) “The Politics of Transcendence: Hermeneutic Phenomenology and Accounting Policy”, **Critical Perspectives on Accounting**, 16, 701-716.
- Cullinan, C.P. (1999) “International Trade and Accounting Policy Choice: Theory and Canadian Evidence”, **The International Journal of Accounting**, 34(4), 597-607.
- Dhaliwal, D.S., W.G. Heninger and K.E. Hughes II (1999) “The Investment Opportunity Set and Capitalization Versus Expensing Methods of Accounting Choice”, **Accounting and Finance**, 39, 151-175.
- Dichev, I.D. and D.J. Skinner (2002) “Large-Sample Evidence on the Debt Covenant Hypothesis”, **Journal of Accounting Research**, 40(4), 1091-1123.
- Emanuel, D., J. Wong and N. Wong (2003) “Efficient Contracting and Accounting”, **Accounting and Finance**, 43, 149-166.
- Fields, T.D., T.Z. Lys and L. Vincent (2001) “Empirical Research on Accounting Choice”, **Journal of Accounting and Economics**, 31, 255-307.



- Francis, J., (2001) "Discussion of Empirical Research on Accounting Choice", **Journal of Accounting and Economics**, 31, 309-319.
- Gopalakrishnan, V. (1994) "Accounting Choice Decisions and Unlevered Firms: Further Evidence on Debt / Equity Hypothesis", **Journal of Financial and Strategic Decisions**, 7(3), 33-47.
- Gul, F.A. (2001) "Free Cash Flow, Debt- Monitoring and Managers' LIFO/FIFO Policy Choice", **Journal of Corporate Finance**, 7, 475-492.
- Hall, S.C. and L.S. Swinney (2004) "Accounting Policy Changes and Debt Contracts", **Management Research News**, 27(7), 34-48.
- Hand, J.R.M. and T.R. Skantz (1998) "The Economic Determinants of Accounting Choices: The Unique Case of Equity Carve-Outs Under SAB 51", **Journal of Accounting and Economics**, 24, 175-203.
- Holland, K. (1998) "Accounting Policy Choice: The Relationship between Corporate Tax Burdens and Company Size", **Journal of Business Finance & Accounting**, 25(3) & (4), 265-288.
- Holthausen, R.W. (1990) "Accounting Method Choice Opportunistic Behavior, Efficient Contracting, and Information Perspectives", **Journal of Accounting and Economics**, 12, 207-218.
- Houghton, K.A., vd. (2000) **Economic Recession, Corporate Distress and Income Increasing Accounting Policy Choice**, Centre of Business Analysis and Research (CoBAR), Division of Business & Enterprise, University of South Australia, Working Paper 2000-07, [http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=219288](http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=219288), 11.09.2006.
- IAS – 8: **Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors**, [http://europa.eu.int/comm/internal\\_market/accounting/committees\\_en.htm#arc](http://europa.eu.int/comm/internal_market/accounting/committees_en.htm#arc), 26.07.2005
- Iatridis, G. and N.L. Joseph (2005) "A Conceptual Framework of Accounting Policy Choice Under SSAP 20", **Managerial Auditing Journal**, 20(7), 763-778.
- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, <http://www.imkb.gov.tr>.
- Karapınar, A. (2000) **Uluslararası Muhasebe Standartlarında Firma Kârı Üzerine Etki Eden Alternatif Muhasebe Politikalarına ve Türkiye'nin Uyum Derecesine İlişkin Bir Araştırma**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe – Finansman Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

- Maliye Bakanlığı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No: 1, 26.12.1992 tarih ve 21447 mükerrer sayılı Resmi Gazete.
- Mangos, N.C., and N.R. Lewis (1995) "A Socio-Economic Paradigm for Analysing Managers'Accounting Choice Behaviour", **Accounting, Auditing& Accountability Journal**, 8(1), 38-62.
- Melis, A. (2005) "Financial Statements and Positive Accounting Theory. The Early Contribution of Aldo Amaduzzi", [http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=695041](http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=695041), 06.04.2006.
- Missonier – Piera, F. (2004) "Economic Determinants of Multiple Accounting Method Choices in Swiss Context", **Journal of International Financial Management and Accounting**, 15(2), 118-143.
- Mouck, T. (1992) "The Rhetoric of Science and The Rhetoric of Revolt in the "Story" of Positive Accounting Theory", **Accounting, Auditing&Accountability Journal**, 5(4), 35-56.
- Puxty, A.G. (1997) "Accounting Choice and A Theory of Crisis: The Cases of Post-Privatization British Telecom and British Gas", **Accounting, Organizations and Society**, 22(7), 713-735.
- Sermaye Piyasası Kurulu, **Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ** (Seri: XI, No: 25), <http://www.spk.gov.tr/mevzuat/Doc/spk16.doc>., 02.11.2004.
- Tan, C.W. vd. (2002) "Empires of the Sky: Determinants of Global Airlines'Accounting-Policy Choices", **The International Journal of Accounting**, 37, 277-299.
- TMS-8: Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar, <http://www.tmsk.org.tr/standartlar.html>, 04.12.2006.
- Watts, R.L. and J.L. Zimmerman (1978) "Towards a Positive Theory of the Determination of Accounting Standards", **The Accounting Review**, LIII(1), 112-134.
- Zinkeviciene, D. and K. Rudzioniene (2005) "Impact of Company's Leverage on Financial Accounting Method Choice", **Engineering Economics**, 5(45), 25-30.
- Zinkeviciene, D. and K. Rudzioniene, "Research of the Impact of Company's Size on Financial Accounting Method Choice", **Engineering Economics**, 3(38), [http://www.ktu.lt/en/science/journals/econo/inzek\\_038.html](http://www.ktu.lt/en/science/journals/econo/inzek_038.html), 05.04.2006.